

Elinkeinoalan pohjoismainen yhteistyöohjelma 2025–2030

LUONNOS – Helmikuu 2024

Sisällys

1.	Esipuhe	2
2.	Johdanto	2
3.	Poliittiset painopistealueet	3
4.	Tavoitteet ja osatavoitteet	5
5.	Yhteistyöohjelman arviointi.....	7

1. Esipuhe

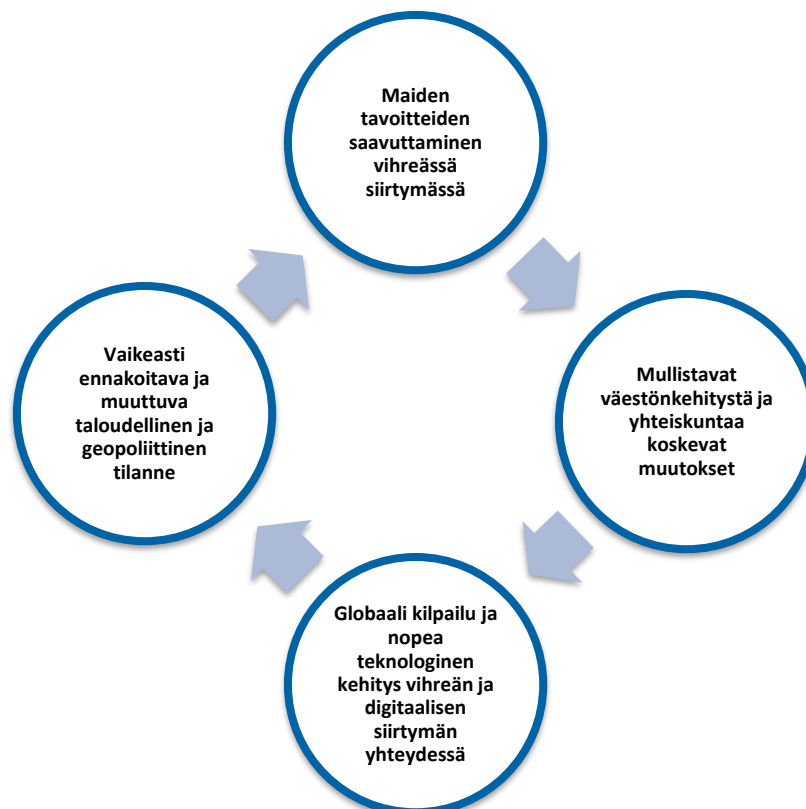
(Ministerineuvoston vuoden 2024 puheenjohtaja ja Pohjoismaiden ministerineuvoston pääsihteeri kirjoittavat esipuheen)

2. Johdanto

Kestävän kasvun ministerineuvoston (MR-Tillväxt) yhteistyöohjelmassa kuvataan elinkeinoalan poliittiset painopistealueet ja tavoitteet kaudelle 2025–2030, rakentaminen ja asuntosektori mukaan lukien.

Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Se on ydintavoite Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:ssä, jonka Pohjoismaiden pääministerit hyväksyivät elokuussa 2019. Vision toteuttamiseksi elinkeinosektorin uuden yhteistyöohjelman lähtökohtana kaudella 2025–2030 on Visio 2030:n kolme strategista painopistealuetta: vihreä Pohjola, kilpailukykyinen Pohjola ja sosiaalisesti kestävä Pohjola.

Pohjoismaat ovat asettaneet ilmastotavoitteensa korkealle. Ilmastotavoitteiden saavuttaminen tuo mukanaan yhden meidän aikamme suurimmista muutoksista. Vihreän siirtymän nopeuttaminen ja vihreiden ratkaisujen kehittäminen ovat ratkaisevan tärkeitä, jotta Pohjoismaat saavuttavat ilmastotavoitteensa. Elinkeinoelämän vihreä siirtymä edellyttää, että pohjoismaisilla yrityksillä on kapasiteettia ja kykyä uudistua ja kilpailla globaaleilla markkinoilla vaikeasti ennakoitavassa taloudellisessa ja geopoliittisessa tilanteessa. Samanaikaisesti tapahtuu suuria muutoksia, jotka koskevat väestönkehitystä ja yhteiskuntaa. Nämä ovat suurimmat haasteet, jotka luovat perustan tavoitteille ja osatavoitteille elinkeinoalan yhteistyöohjelmassa kaudella 2025–2030.

Yhteistyöohjelman laatimiseen ovat osallistuneet Pohjoismaiden neuvosto, kansalaisyhteiskunta ja muut olennaiset toimijat.

Yhteistyöohjelma on elinkeinoalan ministerineuvoston alaisuudessa tehtävän työn ohjausasiakirja. Yhteistyöohjelma hyväksyttiin kestävän kasvun ministerineuvoston (MR-Tillväxt) kokouksessa [päivämäärä], ja se on voimassa 31. joulukuuta 2030 saakka.

Yhteistyöohjelman perustana on Pohjoismaiden ministerineuvoston tehtävä auttaa toteuttamaan visio, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä.

Elinkeinoalan yhteistyöohjelma sisältää tärkeitä yhtymäkohtia muiden sektoreiden työhön, etenkin mitä tulee vihreään siirtymään ja digitalisaatioon. Sektorirajat ylittävän yhteistyön kautta voidaan tarttua monialaisiin ongelmiin, saada synergiaetua ja lisätä vaikuttavuutta ohjelman tavoitteiden täytäntöönpanossa.

3. Poliittiset painopistealueet

Elinkeinoalan haasteet ja mahdollisuudet

Vuoteen 2030 ulottuvat isot elinkeinopoliittiset haasteet kytkeytyvät vahvasti moniin maailmanlaajuisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Ilmastotavoitteet ja ympäristönäkökulma

Maiden ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi vihreän siirtymän toteutuminen pitää varmistaa ja sitä pitää nopeuttaa. Mielekkäät toimet ilmastomuutoksen torjumiseksi edellyttävät uutta lähestymistapaa innovaatioon, jotta mahdollistetaan nopea tekninen kehitys, joka vauhdittaa vihreää ja digitaalista siirtymää sekä kasvua Pohjoismaissa. Pohjoismaisilla vihreillä ratkaisuilla ja osaamisella voidaan vähentää Pohjoismaiden päästöjä ja auttaa muita maita käsittelemään ilmastohaasteita. Laaja siirtymä asettaa monia uusia vaatimuksia elinkeinoelämälle. Vahvistamalla yhteistyötä innovaatiossa sekä vihreissä ja kestävässä ratkaisuissa ja parantamalla integraatiota alueiden välillä Pohjoismaat pystyvät säilyttämään pohjoismaisten yritysten kilpailukyvyyn ja siten luomaan kasvua ja kannattavia työpaikkoja elinehtojen turvaamiseksi alueella. Yhteistyössä on tartuttava yhteisiin heikkouksiin ja samalla vahvistettava Pohjolan asemaa vihreän siirtymän edelläkävijäalueena.

Globaali kilpailu ja nopea teknologian kehitys

Pohjoismaiset yritykset ovat entistä enemmän alttiina globaalille kilpailulle. Tämä ei koske pelkästään vihreitä ratkaisuja, joille on kysyntää globaalilla tasolla, vaan myös digitaalista kehitystä, jonka avulla kehitetään rajoista ja kuljetuksista selvästi vähemmän riippuvaisia tuotteita ja palveluja. Digitalisaatio on teknisen kehityksen ydinaluetta kaikilla sektoreilla. Digitaalinen teknologia on jo aiheuttanut mullistavia vaikutuksia talouteen ja elinkeinoelämään Pohjoismaissa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Tekoälyn (AI) nopea kehitys ja automatisaatio ovat esimerkkejä tästä. Tämä kehitys vaatii elinkeinoelämältä huomattavaa sopeutumiskykyä sekä määrätietoista työtä digitaalisten ratkaisujen käytössä ja kehittämisessä.

Geopoliittiset haasteet

Geopoliittiset haasteet ja niihin liittyvät merkittävät poliittiset ja taloudelliset seuraukset ovat hyvin keskeinen teema elinkeinopolitiikassa. Seurauksena on mm. inflaation kiihtyminen ja taloudellinen taantuma. Epävarma geopoliittinen tilanne tekee globaaleista huoltoketjuista haavoittuvia ja heikentää kriittisten raaka-aineiden saatavuutta. Se lisää alueellistamista ja suuntaa luonnollisesti huomion kriittisten resurssien saatavuuteen Pohjolassa, huoltoketjuihin ja kykyyn luoda ja ylläpitää uusia ja vihreitä arvoketjuja, jotka tuottavat uusia elinkeinomahdollisuuksia ja kasvua. Uusi geopoliittinen todellisuus aiheuttaa erityisiä haasteita Pohjoismaille, jotka ovat riippuvaisia avoimesta kansainvälisestä kaupasta ja investoinneista. Vallinnut avoimuus on muuttunut johtuen geopoliittisista jännitteistä, kaupan esteiden lisääntymisestä ja kansallisista valtiontukitoimista, jotka voivat aiheuttaa epä tasaista kilpailua. Pohjoismaat voivat yhdessä hyödyntää yhteisiä vahvuuksiaan ja torjua pohjoismaisen teollisuuden haavoittuvuutta.

Väestönkehitys ja yhteiskunnan muutokset

Pohjoismailla on edessään mullistavia väestönkehitystä ja yhteiskuntaa koskevia muutoksia, jotka aiheuttavat painetta maiden hyvinvointi- ja terveydenhuoltojärjestelmille. Vuonna 2040 Pohjoismaiden asukkaista 5,6 miljoonaa on yli 70-vuotiaita¹. Jatkuvasti kasvava väestön ikääntyminen sekä kroonisten sairauksien lisääntyminen ja elintapasairaudet ovat hyvinvointiyhteiskunnan suurimpia haasteita. Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat sekä elinkeinoelämään että yritystoimintaan. Haasteet korostavat samalla Pohjoismaiden huomattavaa innovaatio- ja kasvupotentiaalia terveyden ja hyvinvoinnin aloilla sekä biotieteissä. Pohjoismaiset terveydenhuolto- ja hyvinvointijärjestelmät ovat maailman vahvimpia, ja Pohjola on edelläkävijäalue innovatiivisten, digitaalisten ja avointen ratkaisujen käytössä terveydenhuollossa². Elinkeinoelämän yksityisen ja julkisen sektorin välinen yhteistyö, tiedon käyttö ja jakaminen sekä järjestelmien ja standardien yhteentoimivuus ovat keskeisiä edellytyksiä, jotta voimme hyödyntää ainutlaatuisia innovaatio- ja kasvumahdollisuuksia terveys- ja hyvinvointialalla Pohjolassa.

Pohjoismainen lisäarvo yhteistyöohjelman painopistealueissa

Pohjoismainen lisäarvo on tärkeä kriteeri, kun arvioidaan pohjoismaisen yhteistyön merkitystä ja vaikuttavuutta. Pohjoismainen lisäarvo tarkoittaa yhteisillä toimilla luotavaa arvoa, joka syntyy kansallisella tasolla tuotetun arvon lisäksi. Pohjoismainen lisäarvo voi koostua mm. toimista, jotka luovat uusia yhteyksiä, vähentävät esteitä ja fragmentoitumista, kokoavat resursseja ja osaamista, hyödyntävät käyttämätöntä potentiaalia ja luovat synergiaetua³.

Pohjoismaisen elinkeinopoliittisen yhteistyön pitää synnyttää selkeää lisäarvoa Pohjoismaille ja täydentää maiden työtä kansallisella ja EU-tasolla. Jotta pohjoismainen yhteistyö tuottaisi enemmän lisäarvoa, Pohjoismaiden tulisi lisätä ymmärrystä ja yhteistyötä siitä, kuinka maiden vahvuudet voisivat paremmin täydentää toisiaan arvoketjuissa ja ekosysteemeissä maiden ja sektorirajojen yli. Pohjoismailla on yhteinen arvopohja ja teollisuuden alalla toisiaan täydentäviä vahvuuksia, jotka tarjoavat hyvän perustan pohjoismaista lisäarvoa tukevien vahvojen klustereiden sekä kestävien ja turvallisten arvoketjujen perustamiselle. Pohjoismainen yhteistyö voi mahdollistaa nopeamman siirtymän, jossa yhteiset haasteet ja yhteiset toimet kohtaavat.

¹ Helsingren, M.B. et. al. (2022) Business Case for sharing of Nordic health data. EY, Vista Analyse AS og Rosaldo OY on behalf of Nordic Innovation:

² op.cit. p. 14

³ European Commission. (2011) *The added value of the EU budget*. Commission Staff Working Paper. SEC (2011) 867 final. 2-4

Sektorirajat ylittävä yhteistyö

Elinkeinosektorin yhteistyöohjelmalla ja sen tavoitteilla on yhtymäkohtia useisiin politiikan aloihin, jotka jäävät osittain sektorin vastuualueen ulkopuolelle. Tämä näkyy selvästi joissakin Pohjoismaiden elinkeinoelämän edessä olevissa haasteissa, mutta se on tärkeää myös elinkeinoelämän kasvupotentiaalin suhteen. Esimerkkinä mainittakoon koulutukseen pääsy, uuden teknologian ja digitalisaation käyttö, tiedon käyttö ja hyödyntäminen sekä terveys- ja hyvinvointiratkaisut. MR-Tillväxt/elinkeinoala hakee määrätietoisesti yhteistyömahdollisuuksia muiden ministerineuvostojen kanssa siten, että sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä edistetään Visio 2030:n ja yhteistyöohjelman tavoitteita.

4. Tavoitteet ja osatavoitteet

Elinkeinoalan ministerineuvosto on hyväksynyt tavoitteet ja osatavoitteet kaudella 2025–2030 tehtävälle työlle. Poliittiset painopistealueet määrittävät puitteet politiikan alalla toteutettaville pohjoismaisille yhteistyötoimille. Tämä tarkoittaa sitä, että tavoitteet luovat perustan sektorin käynnistämille aloitteille.

Tavoite 1:

Nopeutetaan vihreää ja digitaalista siirtymää.

Osatavoitteet

1. Tuetaan yhteistyötä tiivistämällä vihreiden ratkaisujen kehittämistä, laajentamista ja vientiä.
2. Panostetaan rahoitusmahdollisuuksien luomiseen innovatiivisille ja vihreille ratkaisuille.

1.1 Vihreää ja digitaalista siirtymää nopeuttava yhteistyö voi sisältää toimia, joiden tavoitteena on luoda uutta tietoa ja tuottaa ehdotuksia yksittäisten maiden kehittämiseksi, elinkeinopoliittisten toimien valmistelemiseksi ja arvioimiseksi sekä Pohjoismaiden vahvuuksien edelleen kehittämiseksi. Lisäksi välitetään tietoa hyvistä esimerkeistä ja kokemuksista sekä toteutetaan pilottihankkeita ja analyyseja, joilla Pohjoismaiden elinkeinoelämän edellytyksiä ja kilpailukykyä voidaan parantaa. Digitaalisten ratkaisujen käyttöä, yhteistyötä kyberturvallisuudessa ja muissa digitalisaatioon liittyvissä ongelmissa voidaan käsitellä elinkeinoalan ministerineuvostossa ja tarvittaessa yhteistyössä muiden ministerineuvostojen (esim. MR-Digital) kanssa.

1.2 Rahoituksen saaminen on tärkeää Pohjoismaiden elinkeinoelämälle, varsinkin kun on kyse innovatiivisten ja vihreiden ratkaisujen kehittämisestä. Kyse voi olla eri vaiheessa olevista yrityksistä, aina aloittelevista yrityksistä kasvuyrityksiin, ja yksittäisistä sektoreista. Rahoitusta koskevan pohjoismaisen yhteistyön tulee perustua tunnistettuihin markkinaongelmiin ja hyvin rajatuille alueille, joilla pohjoismaiset toimet voivat täydentää nykyisiä kansallisia ja kansainvälisiä toimia ja keinoja. Keskiössä voi olla kasvun esteiden tunnistaminen ja yksittäiset sektorit, joilla pohjoismaisella yhteistyöllä saadaan aikaan myönteistä kehitystä. Kyse voi olla myös tarkemmin kohdistetusta pohjoismaisesta yhteistyöstä, joka koskee kehitys- ja innovaatorahoitusta, esim. EU:n tai Etan ohjelmia ja välineitä.

Tavoite 2

Pohjoismailla on johtoasema kestävässä liiketoimintamalleissa ja kiertotaloudessa.

Osatavoitteet

1. Parannetaan sopeutumiskykyä uusien tekniikoiden ja digitaalisten ratkaisujen käytössä sektori- ja ekosysteemirajojen yli.
2. Kehitetään määrätietoisesti resilienssiä ja (kriisinkestäviä) arvo- ja huoltoketjuja vihreässä elinkeinoelämässä
3. Tehdään suunnitelmallista yhteistyötä kestävyysraportoinnissa ja tiedon keruussa

2.1 Yhteistyön tavoitteena on tehdä Pohjolasta kestävien liiketoimintamallien ja kiertotalouden johtava alue ja siihen voi sisältyä toimia, joilla parannetaan yritysten mahdollisuuksia käyttää uutta teknologiaa ja kestäviä liiketoimintamalleja tukevia välineitä.

Keskeisellä sijalla yhteistyössä ovat toimet, joilla edistetään innovaatiota ja innovatiivisten ratkaisujen kehittämistä priorisoiduilla alueilla ja vahvuuksissa. Selvitetään mahdollisuuksia vahvistaa pohjoismaista yhteistyötä erilaisen tiedon käytössä ja tiedon jakamisessa.

2.2 Alueilla, joilla elinkeinopolitiikalla voi olla tärkeä asema, vahvistetaan Pohjoismaiden elinkeinoelämän resilienssiä keskittämällä yhteistyötä resursseihin ja kriittisiin raaka-aineisiin. Kyse voi olla esim. kiertotalouden toimista, tehokkaasta resurssien käytöstä ja uuden teknologian kehittämisestä, mukaan lukien tuotantomenetelmien kehittäminen ja strategisten raaka-aineiden uusiokäyttö. Huoltovarmuutta ja kriittisiä raaka-aineita koskevan pohjoismaisen elinkeinopoliittisen yhteistyön tavoitteena on täydentää kansallisia toimia ja yhteistyötä EU-tasolla.

2.3 Tavoitteen saavuttamiseksi toimia voidaan myös suunnata yhteisten välineiden ja ohjeiston kehittämiseen, jotta kestävyysraportointia koskevat vaatimukset voidaan täyttää. Sama koskee automatisaatiota ja tiedonjakoa, jotka tukevat yritysten arvonluontia ja parantavat kilpailukykyä. Kyse voi myös olla toimista, jotka tukevat yritysten edellytyksiä vastata uusiin vihreisiin EU-vaatimuksiin ja tuovat kilpailuetua kestävästi toimiville yrityksille.

Tavoite 3

Parannetaan pohjoismaisten yritysten mahdollisuuksia alueellisilla ja globaaleilla markkinoilla.

Osatavoitteet

1. Tehostetaan Pohjoismaiden välistä dialogia, jotta Pohjoismailla olisi vahva asema ja ääni maailmassa vihreänä edelläkävijäalueena.
2. Vahvistetaan yhteistyötä pohjoismaisten klustereiden ja innovaatio-ekosysteemien välillä.
3. Edistetään määrätietoisella yhteistyöllä pohjoismaisten yritysten kansainvälistymistä ja innovatiivisia ratkaisuja, joilla on kansainvälistä potentiaalia.

3.1 Yhteistyö, jolla vahvistetaan pohjoismaisten yritysten mahdollisuuksia alueellisilla ja globaaleilla markkinoilla, tarkoittaa, että Pohjoismaat yhdessä pyrkivät relevanteilta osin yhteneväiseen säännöstöön ja standardeihin. Näin pyritään torjumaan rajaesteitä ja luomaan hyvät edellytykset yrityksille, jotta ne voivat toimia maiden rajojen yli Pohjolassa. Yhteistyön tavoitteena on täydentää jo olemassa olevaa yhteistyötä maiden välillä mm. keskittymällä sääntöjen yksinkertaistamiseen. Tarvittaessa voidaan myös edistää yhteispohjoismaista kantaa EU:n lainsäädäntötyössä ja kansainvälisissä yhteyksissä.

3.2 Pohjoismaat ovat jo kauan painottaneet kestävyyttä ja Pohjoismailla voi siten olla etulyöntiasema, kun on kyse innovatiivisten vihreiden ratkaisujen tuotannosta ja viennistä. Yritykset, jotka ensimmäisenä kehittävät vähäpäästöisiä tuotteita ja palveluita, pystyvät hyödyntämään globaalin päästötalouden tarjoamia markkinamahdollisuuksia. Vihreästä siirtymästä on tullut kilpailuparametri samalla tavalla kuin vihreästä agendasta on tullut talouden agenda.

3.3 Alueellisen johtoaseman säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi Pohjoismaiden tulisi määrätietoisemmin lisätä ymmärrystä ja yhteistyötä siitä, kuinka maiden vahvuudet voisivat paremmin täydentää toisiaan arvoketjuissa ja ekosysteemeissä. Tämä toisi nopeammin mittakaavaetua vihreän siirtymän pohjoismaisille ratkaisuille ja lisäksi vientiä.

5. Yhteistyöohjelman arviointi

Yhteistyöohjelma on voimassa vuosina 2025–2030, mutta ohjelmakausi on jaettu kolmivuotisiin työsuunnitelmiin, jotka kattavat vuodet 2025–2027 ja 2028–2030.

Ohjelmakauden puolivälissä tehdään arviointi. Sen pohjalta ministerineuvosto saattaa tehdä tarkistuksia yhteistyöohjelmaan ja pyytää ehdotuksia loppukauden työsuunnitelman laatimiseen.

Lisäksi tehdään jatkuvaa arviointia pääsihteerin sekä elinkeinoalan ministerineuvoston harkinnan mukaan.